Goll, Jaroslav
Basne

BÁSNĚ

JAROSLAVA GOLLA.

V PRAZE.

Nákladem knihkupectví Dr. Grégr & Ferd. Dattel.

1874.

BÁSNĚ

JAROSLAVA GOLLA.

V PRAZE.

Nákladem knihkupectví Dr. Grégr & Ferd. Dattel.

1874.

Svému otci

věnuje

Autor.

BEZDEZ.

Elegie. (Po válce r. 1866.)

Tam na severu v našem rodném raji,
jak vlny moří dvou, dva proudy lávy,
kde různé kmeny dva se setkávají,
dva kmeny různé srdcem, hlavou, mravy
ční vrch a krajům vlasti vzdáleným
znám jmenem Bezděze jest slaveným.
Toť pomník kamenný, dob dávných zvěst,
ta zem, že naší byla, naší jest.
Již věky dříme síla světotvorná,
jež ohněm vznesla skálu k nebesům,
a patu hory půda kryje orná,
kde člověk pevný sobě vzdělal dům.
Však oheň v mysli lidské nevyhas !

I svěří rolník zemi roční práci,
a země laskavá mu stokrát vrací;
i boha uprosí, by kryl lid zkáz,
by řídil větru dech i mračen roj,
by zdržel zhoubný hrom, dal dešťův zdroj —
již brousí kosu rukou nedočkavou:
však mnohých rokův práci namáhavou
a budoucnosti všecku naději
mu bouře bojův lidských zavějí:
i chýži, kolébka kde jeho stála,
kde k šedinám si tichý chystal stan,
zlá vichřice, jak lupen s kmene svála:
krvavá rosa pustý skropí lán.

Co celá století vší silou tvoří,
věk jiný opouští a rychle boří.
Hrad pevný druhdy týmě závratné
a nádherný stan řeholníkův neslo:
vrch skalný posud stojí nezvratně —
však v rumy dílo rukou lidských kleslo.
Jak v lese, který schvátí bouře proud,
jen někde starý kmen spjav rodnou hrudu,
kořeny železnými odolá:

véž uzříš vzhůru k nebesům se pnout
a větvoví gotické kryje půdu,
jež rozmetáno kolem dokola ;
a času moc i dále v troskách zuří

O ! vystup výše ! vzhůru na cimbuří !
Tam od hor, z nichž se rudé Labe žene,
až tam, kde k jasné Vltavě se skloní
a tamo, královská kde Praha tróní,
až k vrchům Lužice nám odcizené —
aj ! v každou píď krev reků tekla vřelá :
Jest velké bojiště vlast naše celá !
To bojiště kolébkou velkých činův
a velkým hrobem velkých vlasti synův.
Ó ! šťastné století, ó ! šťastní reci,
jichž krvi v takém boji dáno teci :
však nešťasten, kdo krev svou prolije,
zač v útrobách mu srdce nebije.

Mhla z lesů stoupá a se červená,
jak úpír, jenž se krví napojí,
a vítr vzdechem mroucích zastěná,
vzdech smutně echo v troskách podvojí.

Ach! teskno, teskno jest až v hloubi duše,
tak, jak by synu matka umírala
a naposled mu požehnat si přála,
a syn by nemoh', nemoh' přijít tuše:
Té dobré ruky nepolíbím více,
ni mrtvé nespatřím ty drahé líce!

Ach! teskno, teskno jest, až srdce bolí,
jak k oltáři by vedli děvče zlaté —
ty slyšíš, jiného že ústa volí,
jež věrnost přisáhla ti tisíckráte —
a musíš, musíš zůstat bez pohnutí
a síly nadbožské tě mlčet nutí!

Ach! teskno, teskno jest až v hloubi duše,
ach! teskno, teskno jest až srdce bolí.
Až přijde čas tvé vrahy, vlasti, vzruše,
rci! komu zvoláš: „Krev svou za mne prolí!?“

A přece krásno v zemi té, jak v ráji,
kam člověk rukou tvůrce postaven,
jak zde by krásný zjevit měl se sen,
jejž ode věkův dobré duše bájí,

že rájský mír se zase lidstvu vrátí,
že všichni budeme se bratry zváti.
Sen o tom krásném snu ó! svatá noci!
Nám kouzlíš do srdce svou čaromocí.

Tam za Řip slunce k západu se sklání
a větřík v lesích šumí na klekání.
Zář poslední se loučí s vrcholi
a stinný závoj soumraku ji tlumí. —
Již lesy chvilkami jen šeptem šumí,
jak ústa z polospánku hlaholí,
když pestré sny se přibližují duši
a živý obraz bleskem mysl vzruší.

Tma z dolin stoupá, po kraji se plíží
a rozprostírá se vždy dál a dál.
Sen rozdává své dary v každé chýži:
mír svatý všemu světu zavítal.
Tak ticho, tichounko jest po všem kraji,
že tlukot srdce, prsou dech se tají,
že tělo k zemi klesá na kolena
a duše, jak by z vazeb vyproštěna,
i svého bytí sotva zpomíná,
jak v spánku, když i sen jí zhasíná. — —

Zem uspal spánek moci blahodárné
a nad ní vznáše se, jí budit nedá:
k ní jednu skláně, druhou ruku zvedá
a na obloze sny jí kouzlí čárné —
a hvězdy září z temna po blankytu
jak drahokamy v démantovém třpytu
Jak upomínka slunce, když již hasne,
se bledý měsíc zvedl na východě,
však kouzelným se šatem jeho odě
vždy víc se zdobí z jeho záře jasné,
že země div se neprobudí z spánku,
jak by ji bílý den zval za červánků.

O! noci, divuplná, jasná noci!
Tvé nikdo neodolá čaromoci.
Kdo spánku vševládě se vymýká
a sny tvé tajuplné proniká —
tím brzo kouzlo snů těch mocně vládne,
ač spánek nad ním nemá moci žádné.
Snu vazeb prostoru ni času není,
sen, věk i moře míjí v okamžení.

Jak jara dechnutím les ožívá,
šat nový každou snítku zdobí v boru,

zpěv zeleným se loubím ozývá :
noc tvůrčí silou vládne po rozboru
a klášter zhaslým leskem odívá :
i spějou mniši do svatyně v sboru

A leskem tajemným se kostel plní
zpěv chorálu se tichou nocí vlní,
jak moře šoumání
u větru zavání.

Bože Otče, světa mocný pane!
Slovem tvým i slunce v dráze stane,
slovem tvým se světy tvoří,
slovem tvým se světy boří
Dej, ať každý v prach své hlavy sníží,
jak nás sliby víží.

Jezu Kriste, světa spasiteli!
Dej nám chudým být, jak slib náš velí!
Nebes trůn tvůj věčný podil,
na chudobě jsi se zrodil,
chudý neměls, kam bys složil hlavy,
králi věčné slávy.

Svatá Panno, hvězdo moře jasná!
Záři tvé se člověk koří žasna.
Nepoznalas hříchu stínu,
bůh tě matkou zvolil synu.
Přispěj nám, ať šat, jejž ze křtu máme,
k hrobu dochováme.

Však z dáli temným šumem nejprv začna,
zvuk nový pozaznívá, orlův mračna
a mračen roj jak závodem když letí.
Jak s břehu zvonek úpěnlivě zalká
a volá loďky, které tají dálka — —
však moře hrozí v bouři překypěti
a loďkám hrozí krutých živlův válka —
tu strachem již se plaché vlnky chvějí
a zoufanlivé tony s břehu znějí —
však na vazby se mocně osupí
a rozpoutává se již bouře divá:
v tom zvonek naposledy zaúpí
a zmlknou lkání jeho úpěnlivá.

Tak chorál zbožných tónů
se chýlí k sklonu:

Přispěj nám, ať šat, jejž ze křtu máme,
k smrti dochováme!

Jak po celé by vlasti zašuměly
vše lesy, všecky háje, všecky bory,
a šumot v jedno větry spojit spěly
a echem odpovídaly vše hory:
zpěv nový ponáší se k nebes výši,
jenž v jedno zní jak triumf i jak hrany,
zpěv dosud nikdy v světě neslýchaný —
a jaký svět snad více neuslyší:
Kdo jste boží bojovníci
i zákona jeho!

Ton každý písně té jest mečem pádným,
ton každý písně té jest hbitším střely,
ton každý trůny hrotí králům zrádným,
a jako plevy sviívá nepřátely.
Král Zikmund před ním na útěk se dal
i Cesarini, církve kardinál,
jím u Domažlic zhasne kříž i zlatý,
jenž blesky metá na náš národ klatý.
Kdož jste boží bojovníci
i zákona jeho!

Jak bouře mořská zpěv se rozvlní,
vlast k žulovým až hradbám naplní
a cizí loďstvo zdrtí, ponoří,
jež odváží se v české záhoří.
A tolik stone korábů v té tůni,
že vlny překypí přes mezní hráze,
až k Baltu proudí po volné se dráze
a všecka Evropa jich bouří duní:
Kdož jste boží bojovníci
i zákona jeho!

Však slyš! o slyš! v tom zpěvu zvuk se kalí,
jak tóny bolův v jásot by se draly,
jak krví brata meč by zbarvil brat:
jest matce nad mrtvým i živým lkát.
Můž' Kain se smýt pokáním velkých činů.
On vlastní krev dá matce za náhradu,
vstříc může matka s plesem vyjít synu:
vstříc slávu jásá píseň Poděbradu.

Však zlozvuk zas se v plesné tóny vloudí
a nepřátelství klade v zvuky ladné
a zvuky, jež se jedním tokem proudí,
teď počnou dělit se a míjet chladné.

Však rozdělené v stesk se pohrouží
a znova po sobě se roztouží
a znova jmou se vřele hledat sebe — —

V tom zalká tón, jak nad matčiným rovem,
by vzplakal syn, když prvé hrudy padnou, —
a cizí vládnou pod domácím rovem,
kam vlastní bratr, vzplanuv vášní zrádnou,
je povolal, by jenž měl býti pán
jak tulák od domu byl k domu štván.
Při svících, které plály kolem mar,
teď vetřelec i s zvrhlým synem kvasí,
že tichou nocí zní jich zrádné hlasy
až na hřbitov, kde horký slzí žár
se proudí na hrob té, z níž syn se zrodil,
jenž v dědičný hůl žebráckou má podíl

Tak rozprchly se tóny triumfální
a bloudí zamútěné v stesky žalné,
a v horách, českou vlast jež kolkol hájí,
jež povznesly, když vzešlo slunce slávy,
ples slyšíce výš nebetyčné hlavy,
teď lkání vyhnanců se rozléhají.

Buď s bohem vlasti má!
Již slunce za horu se sklání
a v skalách úpí větru lkání:
mně srdce usedá —
buď s bohem, vlasti má!

Než vyjde slunce zas,
jsem drahé vlasti pozbaven,
těkavce uzří příští den
a žal mi zbělí vlas —
než vyjde slunce zas.

On musí, musí kráčet neustále,
on musí, musí z otcovského domu,
ač noha vázne, jak by srostla k skále,
ač zdržet chtí ho husté větve stromů.

O! V chladné cizině
zvuk každý chladný, tváře cizí
a bez ceny tam život mizí.
Na hrobě matčině
líp, nežli v cizině!

Jen ještě jednou zřít
tam s hory té chci drahou vlast,
než v cizí hrob se budu klást.
Tam se chci rozloučit —
jen ještě jednou zřít!

On musí, musí kráčet neustále,
on musí, musí z otcovského domu.
I tvrdé srdce tvrdé puká skále
a „s bohem“ šumí žalně větve stromu.

Tmy kryta závojem
ó! žel má zem se zraku tají,
tma šíří po cizím se kraji:
kam jdu a odkud jsem,
tmy kryto závojem.

Buď s bohem, vlasti má!
Než vyjde slunce zas,
jsem v chladné cizině.
Tě nelze více zřít —
tmy krytou závojem!

Tak rozprchly se tóny triumfální
a bloudí zamútěné v stesky žalné.
Je vítr zavál: v cizím, dálném kraji,
tam nepoznané mlknou — umírají.
Je vítr zavál: v českém údolí
jich zvuk až dosud šeptem blaholí,
jim tomu odpovědí české rumy,
kdo srdce má a kdo jim porozumí.
Je vítr zavál: dědictvím těch zvuků
až dosud honosí se housle vnuků.
Jich tóny širošírým světem zněji — —
a zbytky české slávy roznášejí.

Kdy tóny ty se vrátí k svému zdroji,
ó! kdy se všecky zase v jedno spojí,
by zpěvu proud se znova rozvlnil
a vlasť až k mezním hradbám naplnil, —
ó! kdy zas nad ní vzejde slunce slávy?

Již na východě noční tmy se taví.
Hvězd pohasíná démantový lesk,
i bledne měsíc jasně — stříbroskvoucí
a v rozloučení záře jeho mroucí

a prvý z lůna jitra slaný blesk
se střetly na hladině jezera,
jež prvé z vazeb snu se proběrá. —

Dech větru zavál, jenž než slunce vzchodí
jak posel zemi ze sna budit spěje,
tu vlnkami se černá voda chvěje
a šumot lesův ranní píseň vzpěje.
I vzejde: jak, když Afrodite zrodí
se z vlny, ze mhly stoupá uzardělé.
I zardí kraj se v záři jeho skvělé —
tak krásný kraj, až srdce vzplesá v těle.

Italie severu jest naše zem,
ač vavřín v hájích v ní se nerodí,
ni oranž s prškem slunce závodí,
kde na obzoru sněžný skví se lem!

Jak Tibera, Vltava dumy šumí,
v nich stejné slávy zhlížejí se rumy:
ty vlny nejednou se krví rděly,
když v bojích velkých reci krváceli.
Nám Praha svatá, Roma Vlachovi!

My nespjali kruh světa v okovy,
nás ujařmit díl světa v boj se dal,
my kryli zemi svou, nás kryla zem,
my za kraj svůj, kraj za nás bojoval,
my odolali nepřátelům všem!

Ne velký rek, jenž na zázraky čeká,
až nebe vstoupí v zápas za člověka,
až z hor nám vzejdou nevídané zdroje,
až Blaník vyšle posvátné nám voje.
Z nás každý nechať Blaník v prsou hostí,
z nás jedenkaždý za celý stůj tém,
jen také zázraky nás zhouby sprostí —
tak odoláme nepřátelům všem!

Italie, Italie, tvé slunce svítá,
kéž dlouho nezkalený den ti vzkvítá!

EXULANT.

I.

Labe, milé Labe, rodná řeko moje!
Kam tak rychle pílí, kam tvých vlnek roje?
Proč tak rychle v moře širé nedoměrné,
proč tak rychle neseš děti svoje věrné?
Nikdy proudy tvé se k zřídlu neobrátí:
vyhnanec se nikdy domů nenavrátí,
vyhnanec se ztratí v širém cizím kraji,
jako tvoje vody v moři zanikají.

II.

Labe, milé Labe, rodná řeko moje!
Proč se zakalily stříbrné ti zdroje?
Proč se červenají tvoje vody kalné?
Zaslechlo jsi mroucích bratří vzdechy žalné?

Nebo sirotové na tvých březích lkali,
březích osiřalých slzy prolévali?
Či tvá rodná sestra, či Vltava bílá
dosud břehy z krvi plačíc neomyla?
Nebo zdrojná hora, matka tvoje rodná
zachvěla se žalem, žalem mocným do dna,
zatřásla se hrůzou, hrůzou do základů,
že pod nebem lidé takou páší zrádu!

III.

Bože, velký bože! lid můj bědný, nuzný!
Kdy naň shledne zrak tvůj strašný, bleskohrůzný?
Zda kdy najde milost, pane, před tvou tváří?
Kdy prst hromomocný krvavé jho zmaří?
Bože, velký bože! Cařhrad viděls klesat
a pohanův stádo po svatyních plesat;
ani Jeruzalem, svoje město svaté,
neuchránils hanby; potupou jest spiaté!
Nad Moslémy krutší vrahové nás derou,
jen Kristovo jmeno nadarmo že berou.
Bože, velký bože, tvoje oko vidí
a tvá vůle ptence v proudech vzduchu řídí;

bez tvé vůle ani s hlavy vlas nespadne —
Pane! s námi nemáš smilování žádné?
Nám v smrtelných strastech nebe nezakleneš!—
neb i na nás pane, pane! — zapomeneš?!

IV.

Zdá se mi, že slyším mroucích bratří ston,
zdá se mi, že pláče smrti smutný zvon,
a že z lesů českých žalný šumot spěje,
od jihu když vítr věje.

Od jihu když vítr věje,
zdá se mi, že z slz, jež kalily jim zrak,
v dolu slzavém se sebral bouřný mrak.
Krůpěj s mraku pálí, až se mozek chvěje,
od jihu když vítr věje.

Od jihu když vítr věje,
nese na sever mých mroucích prsou vzdech
a mých očí slzy, tam kde Baltu břeh,
do bouřného Baltu všecky vzdechy skreje,
do bouřného Baltu všecky slzy vleje,
od jihu když vítr věje.

V.

Na kůň! na kůň! jak v hrobě těsno!
Žal mečem srdce prorývá —
Na kůň! na kůň! ó mně je děsno,
jak v rakvi bych byl za živa.

Leť, koni můj! tvá hříva hrdá
leť s mrakem o závod, jak šíp:
Leť, koni můj! podkova tvrdá
více bleskův nebes jisker syp!

Bij, hrome, bij! — taks zaburácel,
když k nebi za pomstu jsem lkal:
Sviť, blesku, sviť! Když vlast jsem ztrácel,
by v sráz mne nestrh' oř, tys plál.

Hlas tvrdým srazilo jsi štítem,
jenž k srdci tvému, nebe, lkal
a tvoje blesky lstivým svitem
mě do života štvaly dál.

Zuř, bouře, zuř! však strašlivější
mé nitro bouře zavírá:
okamžik tebe ukonejší —
v mých prsou nikdy nezmírá.

VI.

Na vysoké hoře tam jsem stál,
na vysoké, sněhem kryté, pusté:
od severní strany vítr vál,
vál a rozděloval mhly mi husté.

Mhlou jsem kraj zřel ještě jedenkrát,
o nějž, dokud slzy oči rosit —
o nějž nikdy nepřestanu lkát,
dokud v hlavě oči budu nosit.

Tenkrát vlasť svou zřel jsem naposled!
Míval ráj ten jindy jara zdoby —
Tenkrát velký hřbitov plný běd
kryly ledy jen a čerstvé hroby.

Milý bože! jen když uchystán
starci růvek bude v zemi svaté;
nyní — nechať cizinou jsem štván!
Tak jsem ruce k nebi zvedal spjaté.

Hnán, jak plachá laň, jsem stěkal svět.
Hlavy hor mých zas se zelenaly,
hlavy hor mých pokryl sníh a led —
loď mou od přístavu vichry hnaly.

Jsem jak lašťovice, které hrot
zlomil hbitý let a pružné křídlo;
odletěl již celý její rod,
on nemůž letět v lepší bydlo.

Bože! jaký tresceš ve mně hřích?
Hory mé co rok se zelenají
a co rok mé hory zbělí sníh —
a já posud pláči po svém kraji.

Stáří sníh na hlavu sype mou,
s šedinami též i čas můj přišel,
čas, že hrob mi touhou jedinou.
Bože! — proč mne bůh můj nevyslyšel?!

VII.

Já syna měl — tak drahý není králi
skvost nejkrásnější v jeho vínku zlatém.
jak druzi dva tak jsme se milovali,
jak otci syn by synem byl i bratem.

Já syna měl — on prvým bojem splácel
vděk lidu, jehož krev mu v žilách vřela;
v posledním boji národ dokrvácel —
oběma jedna mohyla se bělá.

Já ženu měl — tak drahý králi není
lesk koruny, ni záře zlatohlavu,
ni žezla moc, ni trůnu povýšení,
když všechen národ v plesu jásá slávu.

Já ženu měl — ó utikání bědné!
Smrt z libých snů ji v tvrdé bez snu spaní,
a z mého náručí v klín půdy ledné —
však půdy svaté, půdy rodné — sklání!!

Já vlast jsem měl; čím otec k synu přilne
a syn zas vděčnou láskou splácí otci,
co v srdcích hlasy budí neomylné
a k sobě poutá nevyslovnou mocí —

Ó! vší tou láskou srdce k vlasti spjaté,
s ní srostlé těmi kořeny je všemi.
Ó! vlasti, jedna píď tvé půdy svaté
mně dražší jest než trůn nad cizí zemí.

Já vlast jsem měl — než vlast má odervána
mně od srdce, jež tím se dokrvácí.
Jsem jako strom, když koruna mu skláua.
a bouře peň z kořenů vyburácí.

Já nemám syna již, já nemám ženy —
proč v boji, v útěku mne vůle boží,
proč živila chléb dadouc vyprošený —
když v cizí půdu stařec kosti složí?

V ŽALÁŘI.

V žaláři pěvec umírá —
tak sirý — opuštěný,
jak by již mrtev byl a hrob
žalářní byly stěny.

S ním nikdo nerozloučí se
a nerozžehná vzdechem? . . .
Povzdechla klenba žalářní:
vzdech jeho vrací echem.

A nikdo vřelou se slzou
se k němu nenakloní? . . .
Zdi nad ním pláčou žalářní
a chladné slzy roní.

V žaláři pěvec umírá.
jen žalář pláče — vzdychá,
a vlastní srdce vyzvání
mu umíráčkem zticha.

V žaláři šero — zázrakem
na líce zmírající
vpaď pablesk těsným okencem:
chce úmrtní být svící.

Jest pozdrav dne to nového,
jenž vzchází za červánků? —
Neb loučí den se se světem,
jenž nachýlí se k spánku? —

Div nový! ptáčka-zpěváčka
zří dnes ty smutné stěny;
skví ve zlatém se sluněčku
jak zlatem opeřený.

Jak na květoucí větvičce
na mříži usedá si:
ozývá zlaté hrdélko
se stříbrnými hlasy.

I žalář nové ozvěně
se učí, slyše zníti
zpěv ten, jenž z umírání zas
i pěvce budí k žití.

„Co vina má? — jak ty, já též
jsem zapěl hymnu vesny —“
Tak šepce hlasem stonavým
a s mříže zpěv zní plesný.

„Což vina má, že v jaře tom
jen klamné byly zjevy?“ . . .
A žalář pojí ozvěnou
ston pěvcův — ptačí zpěvy.

„Ó krásná jarní písni má,
ty hymno o svobodě . . .
však mnohé k žití jarnímu
budilas po národě . . .“

„Kéž ještě jednou v písni vzkvést
by mohla ústa siná . . .
Ty zdi bys roztrhla, jak květ,
když poupě rozepíná . . .“

Než, v prsou hlas mu umírá
a v hlavě paměť hasne —
kde najde nápěv písně své,
kde slovo její spasné?

Otevřel oči — nad hlavou
keř vavřínový bují,
na keři zlaté varyto,
varytem vánky dují —

A zlaté struny varyta
se dechem vánku chvějí
a ze strun tóny nápěvu
do duše pěvci znějí —

A v duši slova budí se,
i vstává pěvec hbitě
a rukou pevnou toužebně
již sáhá po varytě . . .

V tom umlk' ptáček-zpěváček
a zhasla slunce záře:
odlétlo ptáče se mříže —
noc vstoupá do žaláře.

Umklo zlaté varyto
a struny praskly rázem;
i puklo srdce pěvcovo —
on mrtev klesá na zem.

A žalář hrobem: echo mře —
však brzo zas se vrátí,
až jiný vězeň, jiný bol
tam budou umírati.

Tak umřel pěvec v žaláři.
Hrob pod věží jej skrývá,
nad hrobem ptáček-zpěváček
své jarní písně zpívá.

Až z hrdel lidských nad hrobem
zpěv jarní bude zníti,
za který umřel v žaláři —
ten žalář v prach se sřítí!

Zda hrob ten lépe ozdobit
by pomník mohl jiný? —
Na hrobě pěvce svobody
žaláře zříceniny!

ROZMARINA.

Zasadila děva
proutek rozmariny:
„Povede mě od oltáře
milý můj neb jiný?“

Vzešla rozmarina,
zalévá ji děva:
„O kéž nikdy z očí mých tě
slza nezalévá!“

Roste rozmarina,
vzdechne děva sobě:
„Ozdobíš mě před oltářem
nebo v chladném hrobě?“

Jednou rozmariny
děvče nese zdobu:
když ji vedou do kostela
nebo nesou k hrobu.

SVADLÁ RŮŽE.

Mnich mladý o půlnoci povstal s lože,
a z cely vstoupil v tiché arkady,
jež zbudovány kolem zahrady —
vlas s čela stírá, tiše šepce: „Bože! —
Sen divný! — než, jak kámen ukrývá
se v hloubi vod, tak v mysli mé se ztratil;
již utonul, již zapad' bez paměti:
jen hladina se vlnou zachvívá;
však spánek uprch', dál a dále letí:
Ó sešli anděla, by mi jej vrátil."

A v stín, kam stříbro luny nevniká,
ku kříži černému se utíká
a modlitbou snu paměť zaříká.
Než lehký vánek probudil se v sadu
a lehkým krokem vstoupil pod arkadu,

k černému kříži lehkým letěl letem
a vůni plných růží — plným květem
jež v sadě květly — s sebou vzal a dýchá
v tvář jeho, čelo horké líbá zticha:
modlitba prchá se rtů, z duše mnicha,
a dále letí s rychlým vánku dechem.

Mnich mladý vstal pod černým křížem spěchem
a spěchem kráčí dál v kamenném loubí,
zahradu růžovou jež kolkol vroubí:
„Sen divný! — tajemná však vánek slova
mi šeptal v duši: mluvou jeho vůně.
Moc kouzelnou ta vůně v sobě chová!
Snu obraz bleskem vynořil se z tůně,
než zapad' zas a zase v hloubi tone
a nerozumím vánku mluvě vonné.“

Svit luny chodbu stříbrem pokrývá,
stín černý proudy stříbra přerývá:
mnich v černý stín a stínem tmavým
zas vkročí v proudy světla stříbrojasné:
snu obraz v duši meteorem žhavým
mu zasvitne a zasvitnuv zas hasne.

I stoupá arkadami, z arkad ven,
i stoupá kvetoucími záhony,
až odkud větřík vonná přines' slova,
až tam, kde keři růží obklopen
se skvěje světlý obraz madonny,
jež dřímající dítko v klíně chová:
„Vrať ty mi spánku klid! Vrať ty mi sen!
Modlitbu nelze přivolati zpátky:
vrať ty mi klid! — hle! dítko spánek sladký
v tvém klíně objímá. Kdys odpočíval —
kdys před lety i já jsem v loktech matky
a v loktech jejích sny as krásné sníval.
Mne sirého ten klášter v náruč vzal,
a hochu malému se matkou stal;
že po pravé jsem matce netoužíval:
teď v klíně jeho nenajdu již spánku,
již uprchl a prchá dál — a dál?“

I zavřel oči: dech tu lehký vánku
se vzbudil zas a spánek, jenž se blížil
a oči jeho k odpočinku klížil,
zas uprchl, když vonná slova vlil
mu do duše, když vlas mu políbil.

„Ne! nepřines' ten sen mi obraz její
a přece obrazy ty polotemné
a uhaslé se novým světlem skvějí,
jež rozlévá sen noci přetajemné.
Já sestru měl! — Kéž ruce na mém čele
by složila je chladíc bolné, vřelé,
tak jak ten větřík, který po něm plyne!"

I klesá — tváře k chladné zemi sklání.

A spícího jej našli za svítání,
an v spaní ke rtům svadlou růži vine.

HRAD NAD MOREM.

Nad mořem vysoka se skála zdvihá,
na skále hrdý vypíná se hrad;
na věži bílý praporec se míhá,
svit slunce ranního naň růže klaď;
však večerem, když oko věž tu stíhá,
zří černý praporec s ní větrem vlát,
naň poslední se blesky slunce nesou
a na něm se jak kapky krve třesou.

Pod skalou muž: tvář hrůzou skamenělá —
rve ruka s větrem s hlavy šedý vlas,
a vous mu rosí mnohá slza skvělá,
a slzou oka zří na proudův kvas,
v nějž rybářův se vrhá chasa smělá
a vyplývá a vrhá zas a zas:
zní úpěnlivé prosby pána hradu
a zlato slibují jim za náhradu.

Nadarmo: moře zlato neuplatí
nevleje v paže vyschlý síly zdroj —
aj! v dáli člun, v něm rybář starý vláti
zří prapor černý, zří svých druhův roj,
loď řídí k skále, slova neutratí. —
hle! již se vrhl v divý proudův broj:
zaúpěl hradu pán i vzkřikli druzí:
hluk vln opáčí skála i hlas hrůzy.

Umlkli všichni, trnou, sotva dýší —
hle! starec vyplul — vzkřikl hraduʼ pán,
však umlkʼ zas; hlas starcův s loďky slyší.
„Hle! pane! — bohatý dnes lov mi přán.
Hle! perla! — nemá ve své skvostné říši
jí moře rovné, ani králův stan.
Aj! pane můj! — i ty teď propluj vlny,
i tobě bude lov snad skvostuplný!“ —

A v loďce stoje dívku k sobě zdvihal,
i líbal druhdy korálový ret,
sníh čela, vlasy — vody proud s nich sbíhal,
hřál dechem ruce — krev v nich stuhla v led.

I zvolal: „Nikdo by tě neostříhal! —
Jdi, perlo skvostná do své říše zpět! —
hrob skrytý vyhledám před mořskou zvěří —
ó! nechte otce na pohřeb jít dceři!"

Mlčeli všichni; hučely jen vody
a nejhlučněji zuřil jejich běs,
když objav děvu vrh' se v bouřné brody —
než známý tok ho na povrch zas nes;
i tiskl mrtvolu, by bez svobody
se ruce spoutaly, až ke dnu kles' —
než kdo již místo jí tu zaujímá?
i vyplul zas — dvé mrtvol náruč třímá.

Pán hradu mlčí — tvář jen plná muk —
a stařec složil v loďce mrtvoly:
i vztýčil se a hlasu jeho zvuk
s vln, s větru hlasem mocně zápolí
a hrozněji, než vln, než větru hluk,
již rozléhá se po všem okolí:
„Tys vln se bál! ty — z rodu bohatýrů!
hle! — rybář zas ti syna vyrval z víru!"

„Ó! chabý rode! plémě zmalátnělé!
již uschla poslední tvá ratolest.
Ó! slabý synu, horší rodiče!
tys nedovedl hrdě hlavy vznést,
a otci hledět v tvář a mluvit směle:
„„By strom náš mohl dále žít a kvést,
štěp lásky na něm zasadím zas nový,
ti dceru veda z chýže rybářovy.““

„A kdybys nesvolil, tvou práznou pýchou
a tebou aby pohrď, neměl sil —
by opustil tu vaši slávu lichou,
v níž dosud jenom z práce jiných žil,
a vstoupil v domov nový, chatrč tichou,
by v témdni málo nad vše slastných chvil
dní mnohých mozolným si koupil činem,
mé práce soudruhem i mým jsa synem!

„Však mrtvolu — té nenavrátím tobě;
hrob rodu tvého uzavírá chrám:
tam nemohou-li odpočívat obě,
nuž! v kobku hrobovou ty sestup sám!

když rovni ve vašem si nejsou hrobě,
já skvostnější jim hrobku otvírám;
pod křišťalovým moře toho stanem:
mou říší moře jest. zde já jsem pánem!

„Mám na sta dědiců: v mé chýži malé
nechť vládnou druzí! nevymře můj rod,
mne loďka ponese vždy dál a dále,
můj domov — veškerá ta říše vod.
Než ty — ty připoután jsi k této skále —
strom, na němž nevyroste žádný plod;
tvůj spustné hrad a z rumův chýže nové
si budou stavět — moji dědicové!“

ROBERT QUISCARD.

Stojí klášter na skalině,
nahoru se stezka vine,
stezkou průvod s rakví vchází,
mužův sto ji doprovází.
Všickni smutně kloní šije,
rusé vlasy popel kryje,
v černý plášť se každý halí,
oheň zrakův slzy kalí.
Cestou slyšet lkání steré,
z kláštera zní „miserere!“

Postavili rakev na zem,
umlkli hned všichni rázem.
Jeden počne slzy roně,
pokorně se mnichům kloně:

„Přijměte to drahé tělo,
aby tiše v hrobce tlelo!
K modlitbám on neměl času,
k rvačkám vodil svoji chasu;
zlato sbíral na rozcestí,
kupcům pomoh' břímě nésti;
celý týden shromažďoval
a v neděli rozhazoval;
vína píval, co sud stačil
na děvče se nezamracil.
Padl v boji bez pokání,
ale bůh má smilování,
on ho jistě neutratí —
lepšíť byl než mnozí svatí!"
Kostelem zní lkání steré,
mniši pějí „miserere!"

Šedý mnich mu odpovídá
„Před soudcem on počet vydá.
Vina jeho převeliká:
modleme se za hříšníka!
Jazyk tvůj se bohu rouhá:
do nebe jest cesta dlouhá.

vysoko jsou nebes stany,
svatý Petr střeží brány.““
Ze sta hrdel smíchy znějí,
„miserere!“ mniši pějí.

„Na severu na pobřeží
slavná Normandie leží.
Dvanáct synův Tankred splodil,
dvanáct rekův v boje vodil:
Jedenácti dohromady
lepšíť Robert, lvíček mladý!
Větší chrabrost, krásu těla
Italie neviděla:
rusé vlasy, jak lví hříva,
dlouhá brada prsa skrývá,
zraky jako Vesuv žhavé,
v hrdle hlas jak hromy řvavé,
v hlavě rozum převěhlasný,
v srdci lest a úskok šťastný —
Ó! že více neoživje!
Neapole, Apulie
statný rek by s námi dobyl,
saracenské psy by pobil,

císaře by z Říma splašil,
benátské by loďstvo strašil,
Cařihrad by vydrancoval,
kořistí nás poděloval;
statného by syna splodil,
jenž by syny naše vodil!"
Zazní pláč a lkání steré,
mniši pějí „miserere!"

„Dosti, mniši, již těch skřeků,
netřeba jich tomu reku!
Klášter stojí na skalině,
strmá stezka sem se vine,
tvrdší jest než mnohé hrady —
přece Robert Quiscard tady!
Do nebeské dál je říše,
nebe strmí ještě výše:
ať se sebe výše zdvihá:
Petr brány neuhlídá!"
Každý ku rakvi se dere
umlkuje „miserere!"

Najednou se víko zvedne,
mnichův sbor jak stěna zbledne:

Robert Quiscard v plné zbroji
před stuhlými mnichy stojí!
Muži střesou popel s hlavy,
odhazují černé hávy,
mžikem sto se mečův blýská;
Robertova chasa výská.

Vesele se pohřeb vrací,
rakev div se nepokácí;
rakev zlatem naplněná,
pod břemenem chasa stená

Cestou slyšet plesy steré,
z kláštera zní „miserere!“

ŘECKÉ.

I.

Hlava Olympu se bělá,
pata hory rumění se:
nejsou červené to růže,
řecká krev to v slunci rdí se.

O pomstu krev k nebi volá,
jme se takto hovořiti:
„Bílý sněhu, kterým hlava
Olympu se v slunci svítí!

Čemu hlas můj zadržuješ,
čemu nepropouštíš dále,
aby na křesťanských trůnech
probuzoval křesťan krále?“ —

Krvi Olymp odpovídá:
„Zimní slunce rozehřeje —
spíše ztaví sníh můj bílý,
spíše změní na ručeje,

Nežli hlas tvůj probudí jich,
nežli led, jenž srdce kryje
těm, k nimž voláš, rozplyne se —
krvi! spíš můj sníh se smyje!“

II.

V Thermopylách kvete růží,
bílých růží keřů tři sta:
v Thermopylách tři sta mužův,
mužův řeckých v boj se chystá.

„Vizte! z hrobu Leonidy
nevykvetla růže rudá —
růže bílé! — po krvi snad
rozžíznila se ta půda!?“

Vůdce praví, růži trhá:
„Slyšte muži, řečtí muži!
Nechať každý z hrobův tří set
na prsa si připne růži!

A než nové růže zase
zrodí tyto svaté hroby,
každému z nás nechať prsa
rudé růže záře zdobí!“

NA KANDII.

Od hor bílých k modrým vlnám,
k vlnám kandijského moře
krví tekou potokové
a krev stydne na úhoře.

Od hor bílých k modrým vlnám
jede, jede Hassan paše,
ozvěnou svých kroků na smrt
ty, co ještě žijou, straše.

Hassan paše, Hassan paše,
který na sta Kandiotů
zdávil rukou krvolačnou
ostřím meče, ostřím hrotů.

Hassan paše, jehož slovo
na tisíce na smrt vodí,
jehož mysl všechněm cestu
k Charonově chystá lodi.

Od hor bílých k modrým vlnám
neslétli se lační supi,
neštěkají chrtů láje:
Hassanovy táhnou tlupy.

Nebyl vyštván jelen rychlý
s hory rodné na rovinu,
honbu strojí Hassanovci
mladému hor bílých synu.

Od hor bílých k modrým vlnám
vystrojili na něj lovy,
na břehu až uhnali ho
přední strážci Hassanovi.

Pestrý šat mu sedral s těla
pána krutší zástup sluhů,
ruce spoutal k hrotům skály,
rozstoupil se v polokruhu.

Terčem budou prsa jeho
dýkám, které v rukou planou;
takou strojí pánu svému
u vln modrých uvítanou.

Od hor bílých k modrým vlnám
táhne paša krvechtivý,
letí sup a kolem supa
holubů aj! zástup sivý.

Pochytaných v skalních hnízdech,
polapených dravým supem:
s dcerami hor bílých táhne
s nejkrásnějším táhne lupem.

Přitáh' k břehům modré vlny,
aj tu vidí uvítanou:
jinoch spoután, terčem prsa,
v rukou sluhů dýky planou.

Mrštné dýky ruce raní,
z nohou rudá krev se řítí,
hor však bílých bílým sněhem
ještě mladá prsa svítí.

Bratře! vzúpí dívka jatá,
hbitší nežli dýky spěje,
kolem šije ruce vine,
bílá prsa tělem kreje.

K pokynutí pána zástup
na dívku se divě vrhne,
dívka mdlobou k zemi klesá,
ruka bratra provaz strhne.

Mdlobou spjatou, polomrtvou
na svá prsa mocně stiskne,
s dívkami jde paša dále,
rozkaz dává, láje výskne.

Láje výskne, rozkaz koná:
tělo k tělu pouty spjali,
pouty spjali, k břehu vlekli,
v modrých vlnách pochovali.

Od hor bílých k modrým vlnám
stře se soumrak pološerem,
rozkládá se večer tichem —
a noc přijde v lesku sterém.

Ještě na hor bílých hlavách
poslední svit slunce svítí:
v modru nebe, v modru vlny
první již se hvězdy nítí.

A kde moře s nebem splývá,
stoupá měsíc s jasnou tváří,
bílé hory, modré vlny
pokryje svou zlatou září.

Pokryje hrad pyšný stříbrem,
z modré vlny jenž se zdvihá,
postře palmu rosou bílou,
nad hradbami jež se míhá.

Ticho vlny stříbroskvělé
šumí kolem paty hradu,
stříbrný zpěv provázejí,
vodometů v hradním sadu.

Jenom někdy větřík smutně
zašumí tam v listí palem,
jenom někdy zmlknou tiše
vodomety jako žalem.

Jenom někdy pod hradbami
stará žena smutně vzdychne,
smutně vzdychne, listí hne se,
vodometů píseň stichne:

Tichne píseň vodometů,
v zpěv se mění ženy stony,
pod hradbami vlny šeptem
provázejí jiné tony:

Od hor bílých stezky k modrým vlnám všude,
znamenány všecky stopou krve rudé,
a vše květy nosí
perly krvavé rosy
z nohou matky chudé!

Nad hrobem vám píseň zapět pospíchala,
k hrobu žehnat přišla matka osiřalá.
Tiše šumte brody,
rozstupte se vody,
bych jim zazpívala!

Bez svatebních věnců ze života jdete —
bez svatebních plesů ticho v hloubi spěte.

Drnem na ozdobu
neobložím hrobu,
aniž kvítek vzkvete.

Svatebního lože dceři nepostelu,
nespatřím jít k svatbě syna ku kostelu.
Plyňte vlny zpátky,
aby slzy matky
spadly až k jich čelu!

Aj což zpěvné vodomety
Přezpívat chtí hrobní žalmy,
probudit chtí moře k plesu,
plesem pokrýt vzdechy palmy?

Nezní písně vodometů,
dívčích hlasů pějí sbory,
ozvěnu jež svolávají
k modrým vlnám s bílé hory.

Od hor bílých k modrým vlnám
větérkové rychle spějte,
nejkrásnější kvítí,
tam kde vlna svítí,
k břehu svějte!

Na nádvoří mramorovém
květnatý se věnec splítá;
  růže libodechá
  k prsoum pána spěchá:
  tam ať zkvítá!

Květy věnce touhou žhavou,
žárem retů růže vadne:
  ale znova vzkvetly,
  s oka pána světlý
  lesk kam padne.

Krásná jsi hor bílých dcero!
stříbrnými luny šláři
  bílé tělo kreješ:
  krásněji se skvěješ
  v oka záři!

Kterou pána oko hřeje,
rozkvete se krásou plně:
  krašší k nalezení
  od hor bílých není
  k modré vlně!

———

Od hor bílých zveď se vítr,
zveď a k břehu zavál spěchem,
a ten vítr rychlokřídlý
sterých písní dýchal echem.

O smrti a o svobodě!
Modré vlny rozuměly,
kolem břehu, kolem hradu
vzdmuly se a zašuměly.

PANOS.

Poslaní na popelečnou středu.

Ach! včera ještě říše karnevalu,
a dnes už proza, zdá se, světa paní,
a včera kroje, hudba, oheň bálu,
dnes v županu se každý zimy chrání.
Snad dřímaje se octne zase v sálu:
než — hlava prázná, sen v ní nemá stání,
zde ještě plášť, zde baret, meč — ó běda!
Však nastala už popelečná středa.

A bílá rukavička na baretu,
již, vzácná paní, připjala jste sama,
a pyšně na zlost, na vzdor všemu světu,
já Váš jsem panoš byl a Vy má dama;

já sloužil při tanci i při bufetu
a spokojen princ Karneval byl s náma.
Teď půst! tu sedím, zívám za večera
a ptám se sám: to všecko bylo včera?

Mně zdá se století! — Než dovolte mi
ať staré, zlaté časy trochu chválím,
ať já, jejž za panoše mezi všemi
jste vzala, fantasie holdem malým
Vám sloužím o rytířích, svaté zemi,
jejž ve včerejší kostum zaobalím!
Hle! jak se člověk zvrátí jedním bálem:
Vám k vůli romantikem, feudalem!

Že nejsem zrozen v krásném středověku!
Má duše, věřte, touží po obleku,
jenž nebyl šosáckým, ni šosatým.
I v rukavičce poezie kryla
se tenkráte a nejen ručka bílá.
Že nežil jsem, kdy kvetl čas ten krásný!
Byl panošem bych Vaším, vím to, vím!
a s ramenou by splýval plášť mi řasný,

a vlasy kryl bych černým baretem
a bílé péro nes' by zlatý lem.

Na balkon vstoupíme, jenž převysoko
se vznáší nad propastí přesměle
a směle do propasti stápím oko.
Vy na zábradlí zdobné, umělé
jste loket opřela a do dálky
nad černé lesy pohled Váš se vznáší,
kde rytíř túry honí, laňky plaší,
mne — dolů, dolů vábí rusalky.
Jsou vody pěny to, či ňádra bílá?
Jen vlny šumí tam — či pěje víla?

V tom z dáli lesní rohy zaznějí,
a černé lesy šumí hlasněji.

Ó lesních rohů, lesních rohů zvuky!
Kéž bych Vás slyšel zaznívati z dáli,
hned zakryl oči bych a nesňal ruky
a v temnu krásné obrazy by vzňaly
a zaskvěly se.

Zřídka rohu ton
teď zaznívá, jest prozaický hon.
A kam se širošíré lesy děly?
Když vítr zavál — chorál zašuměly.

Když pod Vašimi prsty zazní zvuky,
mně jest, jak lesní roh bych slyšel z dáli,
jak lesů chorály by zaznívaly.
Hned oči zakrývám, nesnímám ruky
s nich více — v temnu obrazy se vzňaly,
jak panoš vyšel s Vámi na balkon,
a v dáli hraje lesních rohů ton.

Na lávku kamenou si sedáte,
mně k nohoum Vašim baret s perem spaď'
a větřík v kadeřích si začne hrát,
jež na ramena plynou bohatě.
S ramenou plášť se k nohoum Vašim svez'
a na plášť sám jsem k nohoum Vašim kles'.

Vám sedě u nohou bych loutnu vzal
a na ni hraje píseň zazpíval.
Zpěv z lesů roh by provázel svým tonem,
roh les by doprovázel šumotem

a temným, tajuplným hukotem
by řeka zněla dole pod balkonem.

Váš panoš recitativ pěl by skvělý:
teď v operách již taký zapomněli.

Naposled po horách
zvuk rohů zaplesá.
Rytíři k vítání
krále se na pláni
scházejí u lesa.

A král pánům praví:
Rytířové moji!
Dnešní lov oslavte,
povstaňte, připravte
k jinému se boji!

Kdo vzejde na skálu,
na vrchol postaví,
bez bázně pohledne,
číš plnou pozvedne
dámě své na zdraví?

V zlaté už poháry
víno se nalévá.
Nikdo se nevzchopí? — —
Kdo zraků nesklopí?
Král se jen usmívá.

Králové tu panoš
číši zlatou nese,
stane a před paní
nízko se uklání.
číš se v rukou třese.

A král se rozhlíží
rytířů po sboře.
Panoše zahlédl:
Panoš se pozvedl —
už stojí na hoře.

„Zdráva buď, králová!“
A jako oblohou
hvězda, kdy upadá,
pohár se ukládá
králové u nohou.

Panoš nahýbá se,
panoš zírá v hloubí,
tam, kde se prostírá
hladina jezera,
patu skály vroubí.

Zpěv dozpíván. Má paní hlavu kloní
a nad panošem krásnou slzu roní.
Na čelo jeho krásná slza spadá
a čelo horké k ruce sněhobílé
se uklání, svůj oheň na ni skládá.
Rty ledové se tisknou k ruce vřelé,
zpět oheň sají.
Slza jediná!
Toť věru! skvělejší je honorář,
než ten, jímž obsypali Puškina.

Pryč, skutečnosti! Ničíš jako žhář
mi palác, jejž jsem stavěl v zánětu
si fantasticky z tonů lesních rohů,
i z ručky bílé, z péra baretu
a z šumu lesu v romantickém slohu!

V tom paláci jen chvilku dál chci žíti,
chci ruku líbat, zpívat, krásně mříti!

Pod hradem zazněl roh, pán umdlen z lovu
se vrací zase k domácímu krovu,
kam hody zvou a kde ho víno vítá,
i krásná manželka. Tu hojné při večeři,
co ulovil, hned každý z lovců čítá
a kořist svou tu s jiných lovem měří.
Jen paní taký hovor nezajímá,
vždyť ona honům mužských nerozumí.
Mnich tučný vedle ní už skoro dřímá
a za ní panoši dál v duši šumí
zvuk lesních rohů.
Na balkon se krade
a horké čelo na kámen tam klade.
Vše ticho; měsíc bílé světlo leje,
tak bílé, jako ručka — sníh, jenž kreje
kraj čerstvě napadlý, a panoš pěje:

Tvá ruka jest jak padlý sníh;
ó! vlož ji na mé horké čelo!
A horké čelo ochladne
a neví proč se rozbolelo.

Tvá ruka jest jak padlý sníh —
má ruka mrtvým ledem schladla
a přece oheň v ní se vzňal,
když ruka tvá se do mé kladla.

Tvá ruka jest jak padlý sníh,
jak svadlé kvítí mé jsou rety,
však když se dotkly ruky tvé
zas vzkvetly nachovými květy.

Tvá ruka jest jak padlý sníh —
kéž ruka má ji k prsoum vine
a jako símě pod sněhem
co v srdci klíčí, nezahyne!

To fantasie trochu divná, věru!
A bez pořádku, slušných bez rozměrů;
jen krátkým scherzem s prvu počíná,
teď v adagiu nechať usíná.

Až na tváři by vous se ohlásil,
za svatou zem bych meč svůj vytasil;
šel na východ bych se svým rytířem,
svou dámu v srdci a Jeruzalem.

Jak pěkné bychom měli avantury,
lvy homíce a jiné pustin stvůry!
Nad lvy a tygry krutší Saraceni
by sloužili nám k jménu slavnému;
z těch bojů bychom vyšli oslaveni
vítězstvím na poli i v harému.

Však panoš paní své by vzpomínal
a palmám by i poušti pěl svůj žal.

Na oáze v palmy stínu
ticho odpočívám
a vyprahlé poušti písně
o tobě jen zpívám.

A horoucích písní slova
kamo větry svály,
z horké půdy purpurové
růže vykvetaly.

Na červené růže vítr
moje slzy nosí —
a mé slzy skví se na nich
jako perly rosy.

Tak slavně došli jsme až v Palestýnu
se z hříchu umyli v Jeruzalému.
Hoj! vrazi táhnou k městu ku svatému,
hoj! k boji! k slávě nesmrtelných činů!

Boj vítězný! — než v zlatém krunýři
jak blesk sem letí Saracenů vůdce,
jak blesk meč jeho hrozí rytíři —
Váš panoš na svou paní vzpomíná,
jak krásné oči v nevýslovné muce
by rozplakaly se, jak shasíná
jich lesk, že nezbyla ni jediná
by slza jemu víc — za jedinou
Vám chrání rytíře i smrtí svou!

Boj ukončen; v údolí Josafat
mne pochoval už rytíř v palem stínu.
Pak svatou opustil by Palestýnu,
vždyť krásnou paní má a pevný hrad.
Tam na balkoně po boku své ženy
by vyprávěl, jak válčil s Saraceny
a jaké aventury tenkrát zažil,
jak za Jeruzalem svůj život vážil,

jak vůdce Saracenů letěl bleskem,
jak posledním se s paní žehnal steskem,
ji oplakával i svůj pevný hrad.
Pak o panoši, o jeho i skonu,
i o hrobě v údolí Josafat —
Tak vyprávěl by rytíř na balkonu
své paní často ještě po letech
a z mužných prsou vyrval by se vzdech:
zas nejsvětější město v poutech úpí,
sápají církev — holubici — supi.

S balkonu paní má svou hlavu kloní
a do propasti krásné slzy roní.

Mnich tučný, který naproti ní sedí
a ruce sepjav na kulatém bříšku
se pohne jen, kdy zdvihá s vínem číšku,
však pána poslouchaje slova nedí,
teď jme se kázat zbožnou chvále paní,
za každou slzu odpůstky jí slíbí,
jež pláče nad Jeruzalema ztrátou.
Však Pánbůh pomůže, až se mu zlíbí
a Kristus vysvobodí vlasť svou svatou,

jak druhdy vedl rámě Bohumíru —
Tak káže dál o každém bohatýru,
jenž slávu boží na zemi že množil,
se věčné slávy na nebesích dožil.

Však neposlouchá mnicha paní moje.
Čím jí je Bohumír a jeho voje?
Čím rytíři, co táhli v Palestýnu?
Znáť jenom ono město Jeruzalem,
kde na blízku údolí Josafat.
Nad tímto městem ona pláče žalem
a nad tím sirým hrobem v palem stínu,
nad tímto hrobem musí zaplakat.
Když slzy tonou ve propasti klínu,
jí zdá se, z vody té za slzy její
že panošovy smutné písně znějí.

OHLAS.

Zlatý Vyšehrad nám v temnu zhas',
umlk' pěvec, jehož mocný hlas
Vyšehradem hýbal i vší vlastí.
Kdy zas vzplane Vyšehradu jas?
a kdo najde varyto nám zas,
jež jím hýbat bude i vší vlastí?

Kdo najde varyto, kdo vzbudí zpěvný ples,
kdo jeden ton té mocné písně vzpěje?
ji nikdo neslyšel, ji neslyšíme dnes,
jen ohlas ohlasu se v dálí chvěje.

Kdy vstane věštec nám? Kdy minulosti zjev
se vyjeví nám v přítomnosti naší? —
Jest temným dnešní den a slabý náš je zpěv,
a pěvec v struny udeřit se straší.

Neb ptát se musí dřív: zda poslechne můj lid,
zda uvidím ho při mé písni státi?
A ty, jež patřím v čelo jeho jít,
zda nestanou a nebudou se ptáti:

Nač třeba písní nám, nač zdržuješ ten voj,
jenž k boji jde, tou hračkou slov i zvuků?
nač třeba písní nám? My jinou máme zbroj
a zpěvem nepřemůžeš vrahů hluku!

A lid se béře dál; a některý jen z nich
snad chvilku postojí a pěvec sirý
již pěje slaběji, již v hrdle hlas mu stich'
a s slzou v oku pozbyl v struny víry —

Neb prsa chvátí bol a ruku zvedá hněv
a varyto v ní na původy viny
a ze rtů zazní naposledy zpěv
a ruka — než tu vizte obraz jiný!

Kdys v Helladě žil pěvec šedých vlasů*),
žel! v očích vyhasl mu světla svit:

*) Netřeba připomenouti, že obraz vzat z předmluvy Slováckého.

Však v prsou nevysýchal pramen hlasů,
kde pohar zpěvu vážil pro svůj lid.
A cestou, tma již pokrývala čirá,
mu podporou a holí věrná lýra.

Tak kráčí sám a sám a kroky dvojí,
neb uslyšel, že vlasti hrozí vrah;
vrah odvěký vstal k poslednímu boji,
však jeho lid že plachý pojal strach.
Tam na náměstí sebrali se v radu:
zda chrabrost poslechnou, zda strach či zradu?

Ne k Akropoli, pod níž lid se hádá —
ven z města k moři bludný veď ho krok.
Stoj! skalný břeh tu srázem do vln spadá —
což neslyšíš jak perou v jeho bok?
Ó! slyší — lidských hlasů šum v nich slyší:
Zde, volá, jsem, chci pět — vy buďte tiši!

A dozpíval a slouchá — vlny šumí,
jak dříve šuměly, jich šumný roj
zpěv neproměnil na jásavé tlumy,
jež na píseň by odvětily: v boj!

Kmet slepý lýru zveď a vrhl v hněvu
ní do vln řka: Jste nehodni mých zpěvů! —

Mám vypravovat víc? Mám lkát, že před časem
se v starce u nás mladí pěvci mění?
Bol, hněv kdy z prsou vypukne v jich pění,
vln hluchých odvětíte ohlasem.
Svým pěvcům lidsky až se ozvete vy sami,
zvuk najdou Lumírův, jenž skálou hne i vámi.

EVROPA.

(Dle francouzského motivu.)

Jest člověčenstvo loď, jež bez kompasu
za noci černé v bouřných vlnách plyne
a oko hledá maják, v bouři spásu,
však obzor černý jest a loď již hyne;
a mužstvo v strachu mládce jen se ptává,
jenž ze stěžně zří, kde se obzor kalí:
„Ty, jehož oku jasna bouře tmavá,
ty dítě moře, nic nevidíš v dálí?“

Jak daleko mé oko v temno vniká,
přes moře nesmírné blesk zraků vzletne:
jen s temnem ještě silnějším se stýká
a za mořem jen nové moře střetne.

Měst, říší pohřbeno tam na tisíce
a nad propastí mračen roj se valí.
„Ó kdy k nám zavítá již holubice!
Ty dítě moře, nic nevidíš v dálí?“

Ó vidím, tamo v bouři hrůzyplné,
jak s proudy v boji vor se zmítá vratký:
to trosky svaté země nesmrtelné,
to Polsky hrdinné jsou pozůstatky!
Hle! vypravit nám smrtelných svých strastí
již proti litým živlům v boj se daly!
„Kéž vzejdou zas jim ponořené vlasti!
Ty dítě moře, nic nevidíš v dálí?“

Tam rodné zemi moci odervaný
ční ostrov malý v rozlíceném moři,
odráží nával proudů na vše strany,
ač břehy kolkolem se v propast boří.
Ač proud zem českou svírá úž a úže,
ten tvrdý ostrov přece nepovalí!
„I živlů moc železná vůle zmůže!
Ty dítě moře, nic nevidíš v dálí?“

Tam již se šeří Jihu kraj zas květný
a nová Hellas vystupuje z moře.
Ční týmě žhavé Vesuvu a Aetny
a ještě orlův sídlo v Černé Hoře!
Však týmě Francie, jež se prvé vzneslo,
zas zrakům mým se v šedé mraky halí!
„Bůh nedá, by co zdvihl zase kleslo!
Ty dítě moře, nic nevidíš v dálí?“

Tu vzejde radost mládencovou zkázkou:
„Rci, nepozdravila tvé oko záře
již celé země svěží mládím, láskou,
kde štěstí vzkvěle všem u věčném jaře?
kde každý vánek proudy vůní hostí,
v květ plný zlaté ovoce se halí?
Ty všecka tajemství zříš budoucnosti,
ty dítě moře, nic nevidíš v dálí?“

Hle tamo oko moje kraj ten patří,
tmou září půlnoční rajskými lesky.
Ať sebe tmavší noc, již vzhůru bratři!
ať nám i plachty zapalujou blesky!

Teď napněte již všecky svoje síly
a žádné rameno ať nezahálí!
Tam krasší květe, co jsme posud snili,
jen dál, jen dál, hle! štěstí jest tam v dálí!

Jest Evropa v poroby moře skryta
a my jsme bouří litou hnaná lodě....
Ó kdy nám Evropa jak Afrodita
se z vlny znovu zrodí ku svobodě!
A kdy již každé rámě mdlobou kleslo,
kterýžto národ jest ten strážce stálý,
jenž prvý spatří zem a zvolá heslo:
Jen dál, jen dál, hle! štěstí tam jest v dálí?

MORITURI TE SALUTANT CÆSAR!

V cirku Nero sedí; odpočívá
po orgii a po noční pitce.
Kolem dvořaninstvo jeho zívá
dívajíc se gladiatorův bitce.
Psi jak štěknou, k smrti štvanou zvěř
z lesův vyhnanou když pán jich skolí,
cæsarovi slávu zahlaholí
prázné hlavy tyčíc líná zběř,
hlas když zazní na krvavém poli:
Morituri te salutant, cæsar!

Říman — otrok! Živobytí celé
cvičil se, by umřel bezúhonně
mistrovská jak socha přeuměle
nad krvavou ranou hlavu kloně.

Čemu žil? By cæsar ruku zveď
k potlesku, až v písek cirku klesne;
slavným bude, k pochvale-li hlesne,
slávou jeho naplní se svět!
Jásá cirkem pozdravení plesné:
Moriturus te salutat, cæsar!

Křesťan vstoupil. Druhdy vojín slavný
zlomil meč, jenž slávu jeho množil.
Prolít krev — mu zločin přeohavný!
Zas mu pohan do ruky meč vložil.
Hlavu vzhůru zvedá, kloní zbraň,
v pevné víře vděčně ránu vítá,
ví, že koruna mu v nebi svítá,
jeho bůh mu ověnčí ní skráň —
Odpuštění pozdrav jeho skytá:
Moriturus te salutat, caesar!

Barbar vstoupil. Na severu zrozen
volný byl jak orel, túr jak jarý,
teď jak jaté zvíře v cirkus hozen. —
Strojívát Řím honbu na barbary!

V slavném boji s Římem otec pad' —
k zábavě má umřít cæsarovi, —
ví však, vnukové že spálí krovy
paláců, v nichž cæsar světu vlád':
Hlásá mstu naučenými slovy:
Moriturus te salutat, caesar!"

Smrt si milosrdnou vyžebronil
od otroka světa vládce Nero;
vztýčen kříž a věky svět se klonil
kříži římskému i králův stero;
s barbary Řím plenil Alarich —
Avšak Neronové dosud trůní
bohatství a slávy na výsluní.
Neslyšíte? — trojí hlas se zdvih',
z bojiště když děla světem duní:
Morituri te salutant, cæsar!

K ZALOŽENÍ NÁRODNÍHO DIVADLA

dne 16. května 1868.

Roztály ledné země okovy,
už vzešlo símě v kyprou skryté hrudu,
už jarní zeleň rodnou zdobí půdu:
zas ve květech se símě obnoví!

Teď vzbuďme jarní sílu srdcí, ramen!
Na hlavy kladme jarních květů lem!
Zpěv jarní zněj! — Už vložme v rodnou zem
též símě nové — základní ten kámen!

Však sluší nám ty jarní písně mladé;
Vždyť tajou pouta, jež nám brala dech,
a jarní silou paží synů všech
náš národ základní svůj kámen klade.

Řip, Hostýn, Žižkov základ ten nám daly;
v břeh Vltavin své minulosti skvost
až složíme, nám vzejde budoucnost:
vždyť základy vší bouři odolaly.

Až k skončenému sejdeme se dílu,
zda stavba větší bude krov už nést?
Nuž cvičme prací v díle menším pěst
a k dílům velkým svorně tužme sílu!

Až dokončeny budou dnešní činy
a sborem souzvučným mus zazní hlas,
zpěv musy tragické ať učí nás,
že národ nehyne, leč z vlastní viny.

A pročež símě v ňadra svá dnes sejme
a jedním hlasem vyřkněme dnes slib,
ať hlas náš slyší Žižkov, Hostýn, Řip,
ať símě činů velkých v nás se vzejme!

Na srdce ruku klada každý svědč:
„Čin započatý ničímž nebuď zmámen —
i byť by levá ruka zdvihla kámen
a pravá na obranu vedla meč!“

MÉ NITRO MOŘE SNŮV A TUŽEB JÍMÁ —

Mé nitro moře snův a tužeb jímá:
jak ve skalinách ohlas hromu hřímá,
tak hučí rozbouřených proudů šum.
Jak na obloze mrakové se valí,
tak vlny bleskem v závody se daly,
i vznáší pyšné šíje k nebesům —
a bleskem zase bouřlivý vír mine
a bouře změní v jezera se klid,
kde hladinou jen bílá labuť plyne
a sotva sčeří hladké vody svit —
a zase vichry mír ten rozevějí,
že břehy moře — prsa má — se chvějí.

Bych větrem těkal širošírým světem,
jenž buřán stepný rozvlní svým letem,
jenž honí mořem mhly, jak plachet stín,
mhly, které mořské fiordy v závoj halí,
jenž na oaze palem květy spálí,
s nímž v závod letí Farys, pouště syn! —
Kéž vlahý jih mi loďku vlnou houpá,
v níž stín vavřínu s hrobu Virgila
se s jasnou září plné luny koupá —
a vánek s lauru šumem přisílá
rapsoda hlas, jenž nad popelem zpívá —
Tassona zvučným rýmem se ozývá!

Má lodice nechť dále ticho plove,
až svobody mě hymny vzbudí nové
a ohnivé, kde žhavý Vesuvční.
Můj větérku! tam v dobrý vítr dospěj
a vůdcem korábu již být mi pospěj! —
Již plachty, prsa jeho, dmou se, chví.
Jak děcko prvým krokům učí máti,
tak z přístavu jej polehoučku veď! —
Hle! rodná Evropa se zraku tratí;
má lodi širým oceánem leť! —

Jak korsár zrádný vítr loď mi schvátil —
mě vyrval moři proud, mě světlu vrátil!

To nový svět, to pralesův jsou báje!
Zde lesy lesů, teplých stínů kraje,
zde lesy květů, lesy kapradí!
Jak moře hladina tu veltok plove,
tu katarakty hučí brillantové
a břehy deštěm rosy omladí!
Tam v stínu pralesu kdo odpočívá,
však bez snů — sen zda můž' být skvělejší: —
dešť květů naň, dešť drahokamů, splývá
a katarakt ho stále konejší.
Zašumí prales: slyšel's větší odu
a větší modlitbu kdy za svobodu?!

Má touha ve snách po koruně hoří,
před kterou miliony hlavu koří,
po praporu, jenž vede kmenův voj.
Sním o zpěvu, jenž Kolumbovou lodí
v svět netušený lidstvo doprovodí,
jímž jako mečem šťastný svede boj.

Nad králův vínek lauru věčně nová
zář svítí staletím: než bude plát,
než obnoví se říše Homerova,
z nás každý velký, komu lupen spad'!
Ó! neklň, v oběť dáš-li této slávě
i štěstí své — jím povrz pohrdavě!

Ó štěstí — v zlatých mráčcích den se ztrácí
a rolník unaven se domů vrací —
aj! na pahorek ty mu vyjdeš vstříc,
v tvém objetí se mdloba v svěžest mění,
tvůj dech mu líce chladí v uzardění,
když tvář mu políbíš se sama rdíc.
„Hle! v zlaté říši klasův my jsme pány;
kam patříš, žezlem ovládá můj pluh,
náš domek šťastnější než králův stany!"
Ty ruce sepnouc díš: „Kéž zlatý luh
nám nikdy krutá válka nepoklízí!"
V mé náručí však všecka starost mizí.

Ó! štěstí — pole krvavá se skvějí,
kde na staletí po titanském reji

v los světu padnou kostky železné:
I padly — tělo moje k zemi klesá,
já kleknu bílý prapor k nebi vznesá;
krev má mu dala barvy vítězné.
„Můj druhu! prapor odevzdávám tobě:
Až vší se vlastí rozezvučí ples
a já již složen budu v tichém hrobě,
ty prapor vztyč a na triumfu nes!“
Ó! srdce mé, by dáno jednomu snu vzkvésti,
zda dovedlo bys také moře blaha snésti?!

CESTOU.

I.

Drobňoučké ty písně
dávno v hloubi nitra
se mi ozývaly:

A teď jako ptáci
za jarního jitra
z hnízda vylétaly.

II.

(Ranní.)

Se skřivánkem se probouzím
a s ranním sluncem vstávám:
při písni té, při světle tom
rád na cestu se dávám.

Mně rosa líce umývá
i cidí boty spolu,
mně větřík vlasy učesá
i práší kamizolu.

A podél cesty potůček,
jejž rámcem vroubí květy,
mně zrcadlem je stříbrným
té ranní toiletty.

III.

Každým krokem jiné kraje
jiné hory, jiné doly,
že si srdce nezasteskne,
zasteskne-li, nezabolí.

Ale večer na obloze
známé hvězdy se mi skvějí
a myšlenky moje všecky
domů, domů večer spějí.

IV.

Někdy přece po domovu
stesk se v duši vkrádá:
zazpívám si chutě píseň,
doma lid co skládá.

Cizí hory, cizí stráně
cizím zrakem hledí:
přec jich echa domácími
slovy odpovědí.

V.

Prší, prší neustále,
nepřestane ani dnesky,
už se nedostanu dále,
za nocleh vás žádám hezky.

Prší, prší jen se lije:
nežli moknout proudy deště,
lépe se to víno pije:
švárné děvče, nalej ještě!

VI.

(Prosba.)

Povyjasni očka svého
usměj se mi, rozmilá!
vždyť i nebe zakalené
z mračen se mi vybírá.

Aj já jsem jak bludné ptáče,
bludné ptáče v jeseni,
úsměv tvůj a nebe jasné
jeseň v jaro promění.

VII.

(Večer.)

Umlkly stromy, mlčí les
a v hnízdech ptáci sdřímli:
kde pak asi budu spáti dnes?
Ach, vím-li sám to, vím-li!

Dobrou noc, háji! půjdu dál!
Kraj lesa, skrze keře
bílý se domek na mne smál,
však zamkli už v něm dveře.

Zamkli už dvéře: v stínů rév
aj, okénko mi kývá:
do kořán okno, oknem zpěv
tak sladce pozaznívá.

Sladce jak ptačí píseň zní,
však lidskýma zní rtoma:
„Ptáci již po všech hnízdech spí,
ty ještě nejsi doma!“

Ručnice lesk se v houští mih'
a pod okenkem v keři
klobouk se myslivecký zdvih'
a nad kloboukem peří.

Dál jdu; zpěv umlk', mlčí les
a v hnízdech ptáci sdřímli:
kde pak as budu spáti dnes?
ach, vím-li sám to, vím-li!

VIII.

(Episoda.)

Pane bože, pane bože!
slituj ty se nad nebohým,
zbav mě pout, ó, zbav mě vazeb,
jež mně spjaly k tomu městu!

Jako bílá holubice
ratolístku svěží nesouc
do archy se navrátila,
přilétlo již bílé psaní.

Přilétlo již bílé psaní
nesouc v nitru, čím bych smazal
dlouhý řád svůj, čím bych smířil
hospodského, zlého muže.

A mé boty, choré boty
dobrý mistr švec již spravil:
Pane bože, pane bože,
slituj ty se nad mým srdcem!

Sic ty boty zase rozdru
kolem domu pořád chodě,
čekaje až v okně vzejdou
mně ty její krásné oči.

A co bílé dalo psaní,
vylétá zas na bukety,
které každé pošlu ráno,
dříve nežli s lože vstane.

Vylétá zas na flakony
za bonbony, za vějíře,
za oranže staré panně,
tetě její, gardedamě.

IX.

(Dále.)

Na prsou tvých jsem hlavu skládal
a dřímal, snil a odpočíval:
a přece zas tam po jezeře
tam v lůně hor bych v loďce splýval!

A oko tvé tak krásně skorem,
jak nezabudka v horách svítá:
však krásnější než nezabudka
tam genciany kvítek skvítá.

Dost dřímoty té měkké, sladké! —
Jdu veslem vládnout na jezero,
jdu výš, kde kvetou genciany
a drobných pestrých písní stero.

X.

(Ave Maria.)

Ave Maria! večer zaznívá zvon.
Ave Maria! duší zachvívá ton:
Ale nespoután nebesy
oka toužebný hled,
dále za hory, za lesy
táhne touhy mé let.

Ave Maria! ticho po kraji zní
Ave Maria! ret se potají chví:

Ale pobožně nevzpěje.
vše když počíná pět,
jen se beze slov zachvěje,
tvůj jak líbal by ret.

XI.

(Dobrou noc.)

Na dobrou noc ti posílám
ty veršíky tak krátké,
tu písničku tak maličkou
jak políbení sladké.

A v písni té co říci mám?
Že líbat bych, mé zlato,
tak dlouho jen chtěl rety tvé,
jak trvá píseň tato.

XII.

Utrh' jsem si cestou
mnohý kvítek svěží.
a teď svadlý — suchý
před vámi tu leží.

Z čerstvých květů splítal
pestrý jsem si vínek:
a teď zbyl mi z něho
herbář upomínek.

TERCINY.

Jak smutně vítr venku naříká,
jenž suché listí hází do oken,
že třesou se, když lkavě zahýká!

Noc nepřišla a přec už není den:
den bez soumraku za mraky se tratí.
Hlas zvonku urval kvilný bouře sten.

Však světlo v krbu komůrku mi zlatí
a nahražuje soumraku mi svit
a praskot ohně smutný čas mi krátí.

Už plní teplem uzoučký se byt:
ať vichřice si na okna jen tluče,
přec v duši stoupí večerní mi klid.

Jak suchým dřívím plamen skáče ruče,
a sotva ustál, zase vzplápolá
vždy výše šlehat z popele se uče!

A oko přimhouřeno dopola
se nazpět v světlo minulosti hříží
a upomínky k světlu zavolá.

K mým nohoum usedlas; tvá hlava níží
a na můj klín se ticho ukládá.
Tak dlíš a ruce spjaté držíš v kříži.

Kol nás se pološero rozpřádá;
a ticho — jenom oheň hovoří,
jenž na tvé čelo svit svůj nastřádá.

A jasněji když oheň zahoří
a plamen praská, jak by mluvit chtěl,
tvá víčka zamknutá se otvoří:

Tvůj zrak se ke mně zveď a v něm se skvěl
blesk: — ticho zas a šero — ruka má
tvůj hledá vlas — zrak v ohni poutkvěl,

jenž ticho dohořívá: — zhas — a já —
já jsem zas samoten; a bouře lkání
už mlkne: někdy okno zaznívá —

Vše ticho: hlava má se k spánku sklání.

V DÁLI.

I.

Přestal dešť a na západě
svitlo slunce jasné,
svitlo zlatě — naposledy,
nežli v temnu shasne.
Démantové skvějí
na listí se kapek sponky,
nachylují květné stonky,
a když padnou jako zvonky
stříbrohlasé znějí.
Zašveholí ptáče,
s písní usíná —
dobrou noc, tam v dáli,
má ty jediná!

II.

Ticho — ticho! Jenom někdy
lísteček se zachvívá.
Jenom někdy tichem nočním
lehký větřík zavívá.
A tím váním šumot splavu
z dáli šeptem zaznívá.
Ticho — ticho! V prsou slyšet
srdce tlouci v nepokoji,
jako tehda, když jsem na nich
nejprv choval hlavu tvoji.
A přec kdybych jmeno tvoje
volal hlasem ze vší moci,
tebe v dáli — tebe v dáli,
nedošlo by tichou nocí.

III.

Jak ta růže, kterou z touhy
ku svým žhavým rtům jsem vinul,
když den jeden, dlouhý — dlouhý,
bez tebe mi v smutku minul,

až z těch žárem retů
k smrti zulíbaných květů
list po lístku větrem plynul:
tak když růže odkvétaly
v dáli — v dáli,
sám jsem hynul, steskem hynul.

TVÉ OKÉNKO JE TMAVÉ.

Tvé okénko je tmavé.
Však jasně svítí luny záře.
To světlo dotíravé
mně na lože se vkradlo v tváře
a s tváří do snů dovedlo se vloudit:
já bloud teď musím chladnou nocí bloudit.
A pod plášť se mi vítr vtírá,
zpod pláště dál, až zima srdce svírá.
Tvé okénko je tmavé,
ty sladce, sladce spíš.
Na lůžku teploučkém ty sny máš žhavé
a o mně, o mně sníš.

Tvé okénko je tmavé.
Však jindy z něho černou nocí
mne světlo usmívavé
sem táhlo všemohoucí mocí,
kde s touhou plamennou jsi ždála na mne
a více prožila než sny ty klamné.
Pak bílý den jsi podřímala,
až temná noc tě k probuzení zvala.
Tvé okénko je tmavé.
Ač sladce, sladce spíš,
jak chladná je to noc i sny ty lhavé:
ač o mně, o mně sníš!

ŠEDIVÉ DNI.

I.

Dni šedivé! Než člověk vám si zvykne,
kam uteci? Mha obzor pozastřela.
Sem papír! Což — i na něm mha se bělá,
ni jeden plný rým se nevymýkne?

Aj! což se všechno proti mně teď spikne?
Než viz! Mhu nebe odestírá s čela
a slunce vysvitlo a záře skvělá
plá na papír — teď mha i odtud snikne!

A slunce cosi píše! — Píseň jarní?
Však slova nelze přečíst! Nepromarni
ni chvíle slabikuje! Jdi, jdi tam!
Již čeká; tam — tam uhodneš ta slova!
Již vstávám. — Slunce zas se v šedu chová.
Vždyť není jaro víc, vždyť to byl klam!

II.

Již chci zas moudrým být! — Avšak když blíží
se hodina, kdy u tvých nohou vítal
mne vždy tvůj zrak, kdy ruku s tvou jsem splítal
a zřel, jak čelo tvé se k mému níží,

Tvůj zrak se hloub a hloub v mé oko hříží,
ač jsem je zavřel před bleskem, jenž svítal
i skrze víčka v duši — kdy jsem čítal
tok minut polibky a čas, jenž plíží

Se mi vždy líně, letěl jako vzteklý —
v tu dobu, kdy, ač málo slov jsme řekli,
rty přece hovořily přesladce:
v tu hodinu, kéž mám, jak v pohádce
tu moc, jíž ovinoval mhou se klamnou,
kdo řekl jen: „Mha přede mnou, mha za mnou!“

III.

Mha přede mnou, mha za mnou! — a v ní kryt
v tu hodinu bych skoumal, zda se noří
tvé oko kamsi v dálku, v jakéms hoři —
zda v hoři tom i vlhký touhy svit —

Zda vzhledneš k hodinám, je slyšíc bít
se lekáš, — dvéře-li se neotvoří
a já snad přec, — však dobře víš, že moří
tě jenom přelud, že to nemůž být —

Leč rukou cizí. Přijde-li host cizí,
zda rozmlouváš s ním jenom roztržitě
neb příliš živě, jak bys mluvíc hbitě
si jakýs obraz vymlouvala z hlavy . . .
V tu hodinu mně srdce z těla zmizí,
zda v duši tvé můj obraz aspoň mhavý?

IV.

Jak bláhový, kdo s počasím se vadí
a mní, že proto se mu mračí čelo,
že nebe mračny, mhou se pozastřelo,
na slabé slunce mdlobu očí svádí.

Což mníš, že vše se kouzlem vynahradí,
i kdyby třeba na tisíc se skvělo
hned všude růží, kam by oko zřelo?
Jen slyš, co přítel rozum tobě radí:

I přijde podzim, na růže se vrhne,
a koruny jim jasné dolů sdrhne.
Tak na růži, již pěstovala, sahá
teď do srdce ti zlá ta ruka drahá.
A ruka tvá proč v prsa sáhnout váhá
a lupení, jež zbylo, nevytrhne?

V.

Zřel jsem tě ve snách v květném rajském kraji
oděnu řasným, černým aksamitem
a na něm šňůry perel bílým svitem
se skví a sněžnou šíji pokrývají.

Tvé vřelé slzy v ně se stydnout zdají.
Neb mne jsi zřela slz a perel třpytem
i vztáhla ruce: já pak s hrdým citem
třás' hlavou: smutně dál jsi šla v tom ráji.

A jdouc jsi sňala s šíje perel šňůru,
vzad nimi vrhala a k nebi vzhůru
a z perel na nebi hvězd roj se skvěl.
„Po perlách cestu najdeš!" hlas mi zněl —
Pryč s mysli vyhlaď snů tvých klamnou stvůru:
vždyť jsi ji nikdy plakat neviděl!

VI.

Ty slzám učíš se?! — Než, rci, co děje
se nového? Co tebe vedlo v chrám?
A dnes? kdy do chrámu jsem vbloudil sám —
kdy černá mše, kdy rekviem se pěje?

A zbožná, až se kniha v rukou chvěje!
Než — verše jsem z ní čítal; již ji znám. —
Já zůstal skryt — a přec to není klam!
Proč v oku teď se náhle slza skvěje?

Teď — „věrné dušičky“ když zástup zpívá!
Snad myslíš? — jestliže se v srdci mém
teď slouží také tvoje rekviem,
tam sladce-bolný zpěv že nezaznívá,
jenž bez trpkosti stoupá k nebesům,
to krásné „Animas fidelium!“ —

V ZIMĚ.

I.

Ten strom, jenž ptáčat písněmi
a květem zanes' tebe,
když v stínu jeho haluzím
jsi v modré patřil nebe —

Nebe, kde bílí mráčkové
se v květy rozvíjeli,
jež v slunci se jak stříbrné
a zlaté růže skvěly —

A lehký vítr v koberce
ty růže pestře snoval
a po blankytné obloze
roznášel, rozvěšoval —

Ten strom teď vzdechem listí lká,
jež na něm doumírá,
a mrtvé listí bouře zlá
pouť na dalekou sbírá. —

A modré nebe — modré oči —
když v nebe jsem se díval,
že ve vás zřím, že na mne zříte,
jsem, modré oči, mníval.

A modré oči, modré nebe —
teď kdybych ve vás hleděl,
už bych si nebe, modré oči,
teď ve vás nevyhleděl.

II.

Chladný vítr, holé větve;
žluté listí dolů padá.
Vítr listí zase sbírá,
sbírá, na mou cestu skládá.

Seber listí zase z cesty,
s listím svadlým dále lítej
a tam v dáli v kadeře je
v pozdrav, že je podzim, vplítej!

III.

Hoj prvý sníh! — mi vítán buď!
List mrtvý kladeš v rovy
a osiřalým haluzím
květ zase nosíš nový.

Za krásný, vonný jarní šat
teď sněžný květ vám vzkvítá:
hoj nový život — nová smrt
nás všude, všude vítá.

Teď jaro zimy nastalo,
teď všemu umřít volno,
všem jara památkám — ne smrt,
jen umírání bolno.

Jen potok ještě šumí zpěv,
co rok jak jaro učí:
tak v těle poloumrlém
se srdce ještě mučí.

Však přijde mráz — hoj prvý sníh!
buď vítán vřele, vřele —
kéž bych ti mohl otevřít
i nitro svoje celé!

IV.

Však ten vítr není lkání,
že co vypučely vesnou,
že co porozkvetly letem,
že ty květy svadlé klesnou.

A co svadlo, ať jen klesne
s větví, které přece žijí —
a ty písně naposledy
na to vzpomněly, co míjí.

A — když nové přijde jaro? —
Jak by přišlo? kdy by síly
mělo slunce na ty ledy,
kraj ten šírý, sněhobílý?

Šedé nebe, štědré nebe
nové sněhu sklady schrání:
uvěř pevně na smrt věčnou,
z které není z mrtvých vstání!

V.

Nás dělí dálný kraj.
Po kraji dalekém
co listí povadlo,
co sněhu napadlo!

VI.

Vánoce, svátky rozmilé,
pozdrav vás pánbůh! řekněte,
k štědrému letos večeru
také mi něco nesete?

Ne — ze všech skvostných pokladů
jeden mi dejte v náhradu!
Nad něj krásnějšího není —
zapomnění.

VII.

Oheň v krbu vypravuje
podivné mi pohádky,
že co bylo nepřichází
nikdy více nazpátky.

V pološeru sedali jsme
v pološeru pospolu:
však ty, ohni, také shasneš,
popel zbude z plápolu.

VIII.

Už ten oheň v krbu hasne
a teď ticho jako v hrobě,
jako v hrobě — ó, jak krásné
by to bylo — jako robě
v kolébce kdy spočívá.
Bílý sníh je přikrývá.
Kolem, v světě ticho!

BEZ RÝMŮ.

I.

Z dlouhé chvíle verše skládám,
verše ze stop, z veršů sloky,
zdrávasky jak na růženci
posouval bych podřímuje.

Z dlouhé chvíle rýmy hledám,
hledaje jich nenacházím:
jindy hledaly mne samy,
když jsem z lásky verše skládal.

Z dlouhé chvíle verše skládám
a přec líně čas mi plyne:
což abych se zamiloval
ještě jednou z dlouhé chvíle?

II.

Mlhy zastřely mi hory,
mračna zakryla mi nebe,
v kamnech vyhasl mi oheň
a na okna vítr tluče.

Sám tu sedím za soumraku,
sám tu sedím, vzpomínám si
na doby, kdy v velkých kamnech
oheň hřál a jasně svítil.

Oheň práskal, kolem ohně
točily se kolovrátky,
točily se, vrčely si,
tak že vítr převrčely.

Nejblíž ohně stará paní
vyprávěla o princeznách,
zlatých jabkách, zlatém princi;
a já u nohou jí seděl.

III.

A já prosil: ještě jednu,
o Honzovi, hloupém Honzu,
na vandr jak do světa šel
a když buchty snědʼ, jak plakal!

A než Honzík buchty snědl,
na klíně jsem usnul sladce
a mně zdálo se, že princem,
zlatým princem jsem neb králem.

A teď tady — na cizině
sedím po tmě osamělý,
že bych plakal jako Honzík,
na vandru když buchty dojedʼ.

VE SNÁCH.

I.

Že v moři na dně ležím, se mi zdálo;
tam lůžko z kapradí mi bylo stláno,
a nade mnou se moře zelenalo;
a nad tím mořem — moře blankytové
a po hladině nebes zlaté slunce plove. —

Mně zdálo se, že ležím na dně v moři;
však bez života, bez pohnutí, citu;
ni zvuk si cestu k duši neotvoří,
a duše jak by zdřímla bez zásvitu.
Ni srdce se mi v těle nevzbudí,
ni ztuhlá krev se v žilách nerozproudí,

jen oko žije, než jak ledové
jen chladně přijme lesk, jenž doň se vloudí.

V tom v chmurách zlaté slunce tone, hasne,
a nade mnou tmy propast černá zívá.
Až do dna vzruší moře bouře divá,
zřím — neslyším však — vlny jekohlasné.
Blesk krvorudý prorve tůně černé,
zřím o člun slabounký se proudy rvát:
v něm ty! — v něm ty! — tak bledá, jak
tvůj šat,
šat bílý, jejž jak prapor vidím vlát. —
I probudí se v těle srdce věrné,
já silou nadlidskou se vyrvu z pout,
v něž tělo, duši polosmrt mi ková —
a ty — mne uzříš bleskem k sobě plout
a bleskem skočíš v zběsilý vln proud,
ty víš, že útulek má náruč chová
ti jistější i přístav — třeba po smrti, —
a člunek — třtinu slabou, proudy rozdrtí. —

Co dál? — už hasne světlo paměti.
Než co bych snil, než v pevném objetí

že pevným břehům má tě náruč vrátí?
I niknou chmury, paprskové zlatí
svým návratem tvůj návrat posvětí —
A já — já v moře tůň se rozbouřenou vracím
a život, cit i paměť, — paměť blahou ztrácím.

II.

Mně zdálo se, že hvězdy padaly.

Černá půlnoc byla; chrám se pozvedal,
chrám to gotický a náhrobek v něm stál,
na náhrobku socha, — skamenělý žal.

Černá půlnoc byla; nikde žádný svit,
jen gotické větve, které nesly kryt,
kde se setkávaly, jasný chvěl se třpyt,
z démantové lampy jak by zásvit spěl.

Nebyly to lampy, lesk to hvězd se skvěl,
nebyla to klenba a nebyl to chrám,
nebyla to socha, já jsem sám a sám
o půlnoci patřil k hvězdným výšinám.

V tom zadul bouře dech a hasly hvězdy skvělé
a bouře dechem chvělo klenutí se celé
i hasly věnce hvězd a hvězdy padaly,
o které oblohy se klenby vzpíraly —
a přece nespadlo klenutí rozechvělé:
vždyť hvězdu jednu, nejjasnější všech
obloze nemůž vyrvat bouřný dech —
Ó hvězdo lásky mé, ó hvězdo lásky mé!

V tom shasla hvězda má, v tom spadla hvězda má
a klenba oblohy se mžikem zachvívá,
se zachvívá, se zachvívá a — řítí. —

Mně zdálo se, že hvězdy padaly.

RŮZNÉ LISTI.

I.

Já poklady mám ceny neskonalé,
že slovem nelze vypsati jich krás.
Jsem lakom, počítám je zas a zas
a skrytě přehlížím je neustále.

Z nich nejvíce si vážím stužky malé,
jež spjala kdysi kadeřavý vlas
a na bílou se šiji kladla v pas:
mně dražší, plášť než purpurový krále.

Však někdy stužka závist ve mně vznítí
a závistí již chci ji v kusy drát —
než rty mé dovedou nás usmířiti.

I líbám ruce své, vždyť jsem je klad
kdys v ruce, jež teď nelze políbiti —
žel! nelze sama sebe zulíbat!

II.

O! dnes jak zvolna den se v temno noří,
jak pomalu hvězd světlo rozežíná!
Kéž v červáncích lesk jich už uhasíná,
kéž svit ten nad západem byl by zoří!

Na lože kladu se — než v citů moři
mé srdce unešeno neusíná
a touha plachty lodě mocně vzpíná,
jež letí, nejkrasší kde hvězda hoří.

A nechci usnout — ze strachu, že minou
sny o shledání, chci až bude svítat,
tu probdít noc — však v bdění snové kynou!

Chci prvý, krásný zásvit jitra vítat
a věkodlouhé minuty jak plynou,
dle srdce svého tlukotu chci čítat.

III.

Když čelo mračném halit chceš
a přec nemůžeš skrýti:
když oko víčkem zavřít chceš
a slunce přece svítí:

Když růži rtů chceš v poupě svít,
jež vůni ještě tají,
a nelze — prvé slovo tvé
je jako deštík v máji.

IV.

Za hory slunce zapadá
tma po zemi se rozprostírá,
tma po zemi se rozkládá,
mně spánek oči uzavírá.

A prvá hvězda v hloubi tem
se rozsvěcuje, z temna svítá,
a z temna spánku prvým snem
mně žár tvých milých očí svítá.

Mně oči spánek uzavřel,
sen prvý otevřel je zase.
Spaď s očí spánek, já jsem bděl —
však sen mi zůstal v plné kráse.

Mé oko čelo, oči zří,
jež níž a níž se ke mně blíží:
sen zlatý při mém lůžku bdí
a oknem zlaté hvězdy shlíží.

V.

Teskno stromu nad propastí státi,
nikdo v stínu jeho nespočine.
Teskno růži v skrytu odkvétati,
nikdo k ňadrům si ji nepřivine.
Nejteskněji srdci bez lásky je,
k čemu stvořeno a k čemu bije?

Lásko! meči ostrý na dvě strany!
Každý s jásotem tě v prsa vrývá,
a když vřelá krev se prýští z rány,
do poslední do krůpěje — zpívá.

Písni, písni, jako vonné vání,
kterým mroucí růže dech svuj tratí,
uvadlou když hlavu k zemi sklání —
kdy mi dáno tebe dozpívati?

VI.

Na břehu lesy šuměly,
má lodka kolem jela:
jich píseň krásná, velebná
nic pro mne nezapěla.

Loď proti proudu obrátím,
jmu vlnek všech se tázat:
na sta jich všude potkávám,
nic nemají mi vzkázat.

A světem bujný vítr vál
a snášel mračna k dešti:
dešť každé vlnce krůpějí
novinku jakous věští:

Poslouchám — proud mi loďku snes
kde hustá šumí třtina —
slyš! nezní z ní to šepotem?
„Již na tě zapomíná!“

VII.

Byl tichý večer: mír se na svět roní
a píseň večerní vším světem zvoní.
Svět v spánku sladkým, tichým větrem dýše:
jen srdce v těle není tiše.

A z vrb mi divné písně zaznívaly
a potok divné, teskné šeptal žaly.
I vzešly hvězdy a já k nim jsem vzhledal
a tam — bůh sám jen ví, co hledal.

I vzešel měsíc, temné vlny zlatí,
však zlaté vlny v dáli přec se tratí,
a nežli květy ranní rosu pily,
mně slzy líce porosily.

VIII.

Na nebi hvězda jediná
pohlíží s mračen dolů.
Snad mi chceš něco povídat,
vyjasnit duši v bolu?

Sama jsi, milá hvězdičko!
Jindy když tam jsem vzhlídal,
i skrze mračna na tisíc
zlaťoučkých hvězd jsem vídal.

A když se mračna rozprchla,
po nebi jasno všude:
dvakrát jsem tolik spatřil hvězd
jiných než oko chudé.

Hvězdičko zlatá, jdi jen spat,
a přikryj se tím mrakem.
Jindy že jinak bývalo,
díš mi svým dobrým zrakem.

IX.

O nehasněte ještě hvězdy skvělé!
Sen vraťte, ať jej dosním chvilku jen!
Co nepřinese den, ať kouzlí sen!
Ó sladká noci! prodli, prodli déle!

Ty's jako matka, kolébku jež hlídá.
V tvém klínu sladko jako u matky,
jež nad kolébkou říká pohádky
a pohádkami dítko upovídá,

Jež usíná — ó prodli, noci, prodli! —
A neví, zda to báj, zda sen to již,
i věří oběma: a matka blíž
se sklání nad spícím a šeptem modlí.

X.

Přešel jsem hory, prošel jsem písky,
vedro i mdloby jsem snášel:
ejhle! již kyne útulek blízký,
v pustinách ráj jsem tu našel.

Přes tebe bouře dále se žene —
ukryj mne, dole, v chránícím klínu!
A kde se líp ti baldachýn klene,
přijmi mne v chladícím stínu!

Nač pak vedrem, nač pak mdlobou hynout,
nač pak dál jít bouří dravou?
V stínu lípy sladko odpočinout,
pod zelenou dřímat travou.

OBSAH.

Stránka

Stránka

Máj. *Literární almanah umělecké besedy.* 1 zl. 20 kr., váz. 2 zl.

Neruda, Jan. *Arabesky.* Povídky rozmarné i opravdové. 80 kr., váz. 1 zl. 50 kr.

— *Francesca di Rimini.* Tregédie v 5 jedn. 30 kr.

— *Knihy veršů.* Vydání II. 1 zl. 40 kr., váz. 2 zl. 20 kr.

— *Různí lidé.* Cestovní episody 40 kr., váz. 60 kr.

— *Obrazy z ciziny.* 1 zl. 80 kr., váz. 2 zl. 30 kr.

— *Pařížské obrázky.* Cestopis. 40 kr., váz. 80 kr.

Poesie slovanská. Svazek I.: *Ruská poesie,* sestavil a lit. úvody opatřil Fr. Vymazal. 2 zl., váz. 3 zl. 60 kr.

Poesie světová. *I. Kain.* Dramatická báseň lorda *Byrona,* přel. Durdík. 65 kr. váz. 1 zl. 50 kr. *II. Básně Alek. Petöfiho,* přel. K. Tůma a F. Brábek. 1 zl., váz. 1 zl. 85 kr. *III. Básně Michala Lermontova T.* (Démon. — Povídka pro děti. — Bojarin Orša), přel. A. Durdík. 65 kr., váz. 1 zl. 50 kr. *IV. Píseň o Hiavatě N. Longfellova,* přel. J. V. 1 zl. 40 kr., váz. 2 zl. 25. *V. Zpěvy lidu srbského,* přel. Siegf. Kapper. 80 kr., váz. 1 zl. 65 kr. *VI. Šakuntala.* Drama indické od Kalidasy, přel. Čeněk Vyhnis. 1 zl. 40 kr., váz. 2 zl. 25 kr. *VII. Heine: Kniha písní,* přel Ervín Špindler. 1 zl. 90 kr., váz. 2 zl. 75 kr. *VIII. Junácké písně národa bulharského,* přel. J. Holeček. 1 zl., váz. 1 zl. 85 kr. *IX. Básně Viktora Huga,* přel. Jaroslav Vrchlický. 80 kr., váz. 1 zl. 65 kr.

Tiskem dra. Ed. Grégra
v Praze.